

Т. В. Котуранова, к. е. н., доц.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, інноваційна діяльність, внутрішній та зовнішній ринки, інноваційний розвиток регіонів*

Постановка проблеми. Економіка в розвинених країнах значною мірою залежить від успішного розвитку інновацій, тобто базується на застосуванні нових знань, сучасних інформаційних технологій з метою виробництва нових прогресивних товарів, послуг, операцій тощо. Глобальною тенденцією стали дерегуляція ринків і зниження або ліквідація бар'єрів на шляху до вільної торгівлі, а також установлення правил і умов міжнародної торгівлі. Завдяки цьому внутрішні й регіональні ринки здобувають загальні риси й висувають єдині вимоги й до виробників, і до постачальників товарів, послуг, операцій.

У таких умовах активізація інноваційної діяльності стає одним з найважливіших факторів, що визначає успіх виробничої й підприємницької діяльності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, бо вона може дати відчутні переваги в конкурентній боротьбі. Тому існує проблема необхідності розкрити сутність розвитку регіональної економічної системи інноваційного типу, що характеризується новими цілями, інноваційними засобами, які досягаються з використанням певних ресурсів.

Будь-які розробки стратегій і механізмів переходу на інноваційну модель розвитку повинні базуватися на результатах ретельного аналізу загальних тенденцій світової господарської системи і скрупульозної оцінки ситуації в кожному регіоні України. Без цього просто неможливо визначити реалістичні напрями прориву і стратегії формування власних виробничих ніш у світовому господарстві, а також запропонувати адекватні цьому завданню механізми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам управління регіональним розвитком приділялася увага в працях вітчизняних учених: Т. Т. Авдеевої, Ю. М. Бажала, Б. М. Данилишина, Є. Г. Коваленко, М. І. Маниліч, Г. Г. Фетисової. Дослідженню проблем інноваційного розвитку економіки України присвячені праці багатьох вітчизняних учених, серед яких П. П. Микитюк [3], В. В. Стадник, М. М. Йохна [4], Н. Н. Ткачова, С. О. Чернов [7], при цьому детальному аналізу інноваційного потенціалу різних регіонів України приділено недостатню увагу.

Мета статті – визначення найбільш пріоритетних за рівнем інноваційного потенціалу регіонів із метою забезпечення потреб вітчизняними товарами, послугами, операціями для внутрішнього й зовнішнього ринків.

Виклад основного матеріалу. Стратегічна мета будь-якого регіону – стійке і довгострокове економічне зростання. Основою управління інноваційним розвитком регіонів є їх державне регулювання та підтримка [6].

Інтерес до дослідження сучасної інноваційної діяльності в економіці диктується значенням технологічного розвитку як фактора конкурентоспроможності підприємств. Відомо, що конкурентоспроможність продукції залежить від низки факторів, серед яких:

- відповідність технічного рівня продукції останнім досягненням науково-технічного прогресу;
- відповідність якості продукції вимогам споживачів, у тому числі екологічним і ергономічним, а не тільки вузькоутилітарним;
- урахування тенденцій розвитку відповідного ринкового сектора;
- умови виробництва, поставки й збуту;
- собівартість продукції та інші фінансові фактори;
- правовий статус об'єктів інтелектуальної власності, які задіяні у виробництві або діяльності з просування продукції на внутрішній або зовнішній ринок та її збут [7].

Ефективність використання науково-технічних досягнень визначається не тільки рівнем наукових досліджень і розробок, а й цілим комплексом технічних, виробничих, організаційних, маркетингових, фінансових операцій, складовими інноваційного процесу, які є його невід'ємним елементом. У зв'язку з цим з'являється необхідність у розробці сучасної інформаційної бази, покликаної відбити процес виробництва, впровадження й поширення на ринку нових або вдосконалених продуктів, послуг, операцій і технологічних процесів.

Для інноваційної діяльності в Україні характерна низька віддача. В основі низької результативності інновацій лежить такий комплекс факторів, що перешкоджають їх розвитку:

- 1) нестійка економічна та політична ситуація в країні утрудняє достовірну оцінку попиту на інноваційну продукцію навіть на короткострокову перспективу;
- 2) часом необхідність у подібній інноваційній продукції може відпасти ще до її появи на ринку.

У сполученні з недостатнім досвідом маркетингових досліджень це може бути серйозною перешкодою на шляху просування нових продуктів до споживача на внутрішньому ринку. А низький рівень конкурентоспроможності інноваційної продукції й послуг утрудняє їх просування на зовнішні ринки;

3) низький інноваційний потенціал підприємств, нестача інформації про нові технології, майже повна відсутність інформації про ринки збуту й недостатні можливості для кооперування з іншими підприємствами й організаціями.

Всі ці негативні обставини є наслідком розриву, який склався ще в складні 90-ті роки минулого століття, коли відбувся розрив виробничого, економічного та інформаційного зв'язків.

Інноваційний потенціал визначає широке коло можливостей використання виробничою та організаційною системою власних чи позикових інноваційних ресурсів [6]. Тому використання внутрішнього інноваційного потенціалу як об'єкта управління дозволяє формувати плани, організаційні форми й проекти застосування різних інноваційних ресурсів із включенням їх у програми розвитку, підтримки оптимального балансу системи інноваційних ресурсів, збільшувати можливості використання фінансових ресурсів в інновації й знизити ризик використання інновацій.

На основі статистичного аналізу даних [5; 6; 8] проведено оцінку та класифікацію інноваційного потенціалу регіонів України і можливості активізації його використання. Результати наведено в таблиці.

Таблиця

Класифікація регіонів України за рівнем інноваційного потенціалу

Група і рівень інноваційного потенціалу	Регіони, що входять до групи	Характеристика активізації інноваційного потенціалу
Перша група (високий інноваційний потенціал)	<u>Міста:</u> Київ, Донецьк, Дніпропетровськ, Запоріжжя. <u>Регіони:</u> Київський, Донецький, Дніпропетровський, Запорізький, Харківський, Одеський	Регіони з інноваційною самодостатністю, можуть забезпечувати найбільш ефективне вкладення державних інвестиційних ресурсів у розвиток їх інноваційного потенціалу за умов розробки комплексу заходів державної підтримки інноваційної діяльності на поточний й короткостроковий період. Можуть забезпечувати інноваційною продукцією не тільки внутрішній ринок, а й зовнішній
Друга група (середній інноваційний потенціал)	Автономна Республіка Крим. <u>Міста:</u> Севастополь. <u>Регіони:</u> Закарпатський, Луганський, Миколаївський	Регіони, які потребують певних витрат, фінансових ресурсів, пільгового оподаткування, а також розробки комплексу заходів державної підтримки інноваційної діяльності не тільки на поточний і короткостроковий період, а й на довгострокову перспективу. Здатні забезпечувати інноваційною продукцією внутрішній ринок і частково зовнішній.
Третя група (низький інноваційний потенціал)	<u>Регіони:</u> Херсонський, Вінницький, Житомирський, Івано-Франківський, Кіровоградський, Львівський, Полтавський, Рівненський, Сумський, Чернігівський	Регіони, які потребують великих фінансових ресурсів і розробки спеціальних заходів державної підтримки інноваційної діяльності в перспективі. Мета – часткове забезпечення інноваційною продукцією на внутрішньому ринку
Четверта група (дуже низький, або відсутній інноваційний потенціал)	<u>Регіони:</u> Волинський, Хмельницький, Тернопільський, Черкаський, Чернівецький	Регіони, що потребують дуже великих фінансових витрат, розробки особливих індивідуальних заходів державної підтримки поетапного розвитку інноваційної діяльності

Закінчення таблиці

До *першої групи* входять такі «регіони-лідери», які мають достатньо розвинутий інноваційний потенціал і можливості для його активізації. Це насамперед центри зосередження наукового, промислового потенціалу країни. Зазначено, що регіони даної групи можуть служити полігоном для найефективнішого вкладення державних інвестиційних ресурсів у розвиток інновацій, а також забезпечувати конкурентоспроможною інноваційною продукцією не тільки внутрішній, а й зовнішній ринок. Мета – виробляти якісну конкурентоздатну продукцію, брати участь у тендерах великих міжнародних груп.

Слід зазначити, що потенціал економічного зростання в цій групі формується в таких галузях: машинобудівельного комплексу (наприклад, розвиток виробництва сучасного громадського транспорту); ракетно- та авіабудування; вугільної промисловості; виробництва металу та матеріалів із нього, металообробка; хімічна промисловість; виробництво будівельних матеріалів; IT – технологія та зв'язок.

До *другої групи* за розвитком інноваційного потенціалу, відповідно до середнього рівня країни, входять такі регіони, що мають певний природноресурсний потенціал. Особливої уваги потребують регіони, в яких потенціал економічного зростання формується в галузях нафто- галузевого комплексу; агропромислового комплексу; целюлозного комплексу, які можуть випускати конкурентоздатну продукцію для внутрішнього споживання та експорту.

Мета – побудувати інноваційну модель, яка здатна підвищити конкурентоздатність галузей та визначених регіонів і забезпечити якісний та кількісний результат.

У цій групі можна розвивати інновації в галузях біотехнологій та агропромислового комплексу; виробництва вина та виноматеріалів; електроенергетики; розвитку туризму.

У *третьої групі* перебувають регіони з інноваційним потенціалом нижче середньо-українського рівня та зумовлені моносировинною спеціалізацією. Незважаючи на це, є можливість розвивати лісовий та целюлозний комплекс; виробляти екологічно чисту сільсько-господарську продукцію, яка користується все більшим попитом не тільки в Україні, а й у зарубіжних країнах; виробництво природних продовольчих товарів.

При необхідних великих фінансових витратах активізація інноваційного потенціалу даних регіонів потребує менших ресурсів і часу, ніж для регіонів *четвертої групи* з дуже низьким або відсутнім інноваційним потенціалом. До четвертої групи входять такі регіони, більша частина з яких не має навіть природних ресурсів. На сьогодні це найвідсталіші регіони України, що не мають розвинутої промислової та наукової бази і є, практично, непривабливими для інноваційного розвитку. На жаль, нині реалізація стратегії інноваційного економічного росту в цих регіонах практично безперспективна.

Що стосується шляхів формування й розвитку регіональної інфраструктури інноваційної й науково-технічної діяльності як цілісного багатofункціонального комплексу, то для цього насамперед потрібні:

- 1) інформаційне забезпечення інноваційної діяльності;
- 2) експертиза інноваційних програм і проектів;
- 3) фінансово-економічне забезпечення інновацій;
- 4) виробничо-технологічна підтримка;
- 5) сертифікація наукомісткої продукції;
- 6) просування розробок на внутрішній, а в перспективі і на зовнішній ринок;
- 7) підготовка й перепідготовка кадрів;
- 8) координація й регулювання розвитку науково-технічної й інноваційної діяльності.

Висновок. Таким чином, при аналізі соціально-економічної ситуації, що склалася наразі у регіонах України, стає яким, що для розвитку національного внутрішнього ринку, зменшення імпорту необхідно:

- насамперед проводити стратегію регіонального стійкого розвитку для регіонів-лідерів (перша група) і в подальшому для другої групи, а у перспективі, що підтягнуться й останні групи;
- проводити стратегію інноваційного прориву, особливо в тих галузях, у яких Україна завжди була лідером і одним із головних експортерів (сільське господарство, металургія, вугільна промисловість та ін.).

Тому для активізації інноваційної діяльності необхідно створювати більш конкурентоспроможну продукцію й запропонувати її як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках як альтернативу кращим світовим аналогам. Тобто потрібно досягти іншого, більш високого ступеня забезпечення внутрішнього ринку якісною вітчизняною продукцією. А для цього перш за все необхідно реструктурувати науковий потенціал країни; розвивати високотехнічні сектори економіки з використанням резервів інтеграції і глобалізації.

Запропоновані інституційні й структурні перетворення, організовані на принципах інноваційного менеджменту, можуть стати основою для кількісного і якісного зростання науково-

технічного й інноваційного потенціалів регіону.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Давиденко С. В.** Вплив розширення внутрішньогоринку на економічне зростання України // Стратегічні пріоритети. – 2006. – № 1. – С. 93 – 101.
2. **Даниленко О. Л.** Механізм регулювання взаємодії внутрішнього та зовнішнього ринків // Вісник Харк.нац. ун.ім. В. Н. Каразіна (Серія Економіка). – 2008. – № 802. – С. 6 – 11.; Електронний ресурс: <http://www.nbu.gov.ua/portai/natural/vkhnu/Ekon/802/08dolmeh.pdf>
3. **Микитюк П. П.** Інноваційний менеджмент: навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.
4. **Стадник В. В., Йохна М. М.** Інноваційний менеджмент: навч. посіб. – К. : Академвидав, 2009. – 464 с.
5. Статистичний щорічник України за 2011 р. – К. : Консультант, 2012.
6. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / [С. Г. Бабенко, А. С. Гальчинський, В. М. Гесць та ін.]; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
7. **Ткачева Н. Н., Чернов С. А.** Проблемы развития инновационной сферы в Украине // Менеджер. – 2000. – № 3. – С. 66 – 71.
8. Формування галузевих ринків України: перехідний період / За ред. В. О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – 332 с.

УДК 330.341.1:332.122

Інноваційний потенціал соціально-економічного розвитку регіонів / Т. В. Котуранова // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПДАБА, 2013. – № 4. – С. 66 – 69. – табл. 1. – Библиогр.: (8 назв.).

Визначено найбільш пріоритетні за рівнем інноваційного потенціалу регіони з метою забезпечення потреб вітчизняними товарами, послугами, операціями для внутрішнього й зовнішнього ринків. На основі статистичного аналізу даних проведено оцінку та класифікацію інноваційного потенціалу регіонів України і можливості активізації його використання.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, інноваційна діяльність, внутрішній та зовнішній ринки, інноваційний розвиток регіонів.*

Инновационный потенциал социально-экономического развития регионов / Т. В. Котуранова // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПДАБА, 2013. – № 4. – С. 66 – 69. – табл. 1. – Библиогр.: (8 назв.).

Определены наиболее приоритетные по уровню инновационного потенциала регионы с целью обеспечения потребностей отечественными товарами, услугами, операциями для внутреннего и внешнего рынков. На основе статистического анализа данных проведена оценка и классификация инновационного потенциала регионов Украины и возможности активизации его использования.

Ключевые слова: *инновационный потенциал, инновационная деятельность, внутренний и внешний рынки, инновационное развитие регионов.*

Innovative potential of social and economic development of regions / T. V. Koturanova // Visnyk of Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture. – D. : PSACEA, 2013. – № 4. – P. 60 – 66. – tabl. 1. – Bibliogr.: (8 names).

The most priority is defined on level of innovative potential regions for the purpose of maintenance of requirements with the domestic goods, services, operations for the internal and external markets. On the basis of the statistical analysis of data the estimation and classification of innovative potential of regions of Ukraine and possibility of activization of its use is spent.

Key words: *Innovative potential, innovative activity, the internal and external markets, innovative development of regions.*